

Ympäristöterveydenhuollon järjestäminen Kainuussa vuoden 2023 alusta lähtien

LOPPURAPORTTI 14.6.2022

Sisällysluettelo

1	Toimeksiannon lähtökohdat ja tarkoitus	2
1.1	Menetelmät ja aineistot	3
2	Ympäristöterveydenhuollon organisointi ja lainsäädäntö Suomessa	4
2.1	Ympäristöterveydenhuollon tehtävät kunnissa	5
2.2	Hyvinvointialueiden perustamisen vaikutus ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen	8
3	Ympäristöterveydenhuolto osana muuttuvaa hallintoa	9
4	Nykyisen yksikön kuvaus	10
5	Nykyisen toiminnan kuvaus	11
5.1	Resurssit ja tehtävät	12
5.2	Henkilöstön koulutus, perehdytys ja rekrytointi	12
5.3	Erikoistuminen ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen	12
5.4	Asiakaspalvelun taso	12
5.5	Nykyisen toiminnan vahvuudet	13
5.6	Yhteistyö eri toimijoiden kanssa	13
6	Tulevaisuuden toteutusmallit	13
6.1	Toiminta siirtyä isäntäkuntamalliin.	13
6.2	Ympäristöterveydenhuolto siirtyä osaksi Kainuun liittoa	14
7	Suoritteet, resurssit ja talous	14
7.1	Talous	14
7.1	Suoritteiden kehitys ja valvonnan toteuma	15
8	Yhteistyömallit	18
9	Kehittämistyöpaja	18
9.1	Kuntayhtymä (Kainuun liitto) vai isäntäkunta toteutusmallina?	19
9.2	Yhteisymmärrys isäntäkunnan valitsemisesta	19
9.3	Eläinlääkinnän toiminnan kehittäminen organisaatiouudistuksen yhteydessä	20
9.4	Kustannusjaon perusteet	20
	Selvityksen tulokset ja suositukset	21

Lähdeaineistoja

[Liite 1. Yhteistoimintasopimuksessa sovittavat asiat](#)

[Liite 2. Tilastoja & suoritteita](#)

[Liite 3. Kustannusjaon perusteita](#)

14.6.2022

1 Toimeksiannon lähtökohdat ja tarkoitus

Kajaanin kaupunki on tilannut selvityksen ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä, eli siitä **miten Kainuussa olisi tarkoituksenmukaista järjestää ympäristöterveydenhuollon palvelut v. 2023 eteenpäin**. Nykyisellään ympäristöterveydenhuolto järjestetään alueella osana Kainuun SOTE-kuntayhtymää. Kunnilla oli mahdollisuus siirtää ympäristöterveydenhuolto hyvinvointialueen järjestettäväksi, mutta tämä olisi edellyttänyt kaikkien kuntien yksimielistä suostumusta. Kainuun kunnilla oli asiasta eriäviä näkemyksiä ja siirto ei ollut siten mahdollinen. Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö oli vahvasti hyvinvointialueelle siirtymisen kannalla. Taustalla on vaikuttanut myös yleinen tyytymättömyys SOTE-kuntayhtymän toimintaan, ja havaittavissa on myös jännitteitä päätöksenteossa ja sen valmistelussa keskuskaupungin ja osan alueen pienten kuntien kesken.

Selvityksen tarkoituksena on tuottaa muutamia eri vaihtoehtoja vaikuttavuustarkasteluineen siitä, miten ympäristöterveydenhuolto olisi mahdollista järjestää alueella. Selvityksessä pyritään kuvaamaan ympäristöterveydenhuollon yhteistyömalli, joka on toiminnallinen, tasalaatuinen ja paikallista elinvoimaa edistävä. Selvityksessä esitetään suositukset, joiden pohjalta yhteistoimintaan liittyvä päätöksenteko kunnissa voi edetä.

Työlle ei ole asetettu varsinaista ohjausryhmää. Kajaanin kaupunki on seurannut tilaajana työn edistymistä ja ympäristöterveysjohtaja Päivi Nykänen on toiminut yhteyshenkilönä ja toimittanut selvityksen laatijalle materiaaleja. Työn toteutuksesta on vastannut FCG:ssä tutkija Jarno Parviainen.

Hankkeen tarkoituksena on saada kattava tilannekuva ympäristöterveydenhuollon nykytilasta ja esittää vaihtoehtoja siitä, miten alueella olisi järkevää järjestää ympäristöterveydenhuollon palvelut v. 2023 eteenpäin.

- Kartoitetaan ympäristöterveydenhuollon nykytila asiakohdittain.
- Vastataan esiin nousseisiin haasteisiin toiminnassa.
- Kartoitetaan eri vaihtoehdot ympäristöterveydenhuollon järjestämiselle vaikuttavuusarvioiteineen.
- Vahvistetaan päättäjien tietoutta ympäristöterveydenhuollon nykytilasta ja eri ratkaisuvaihtoehdoista sen järjestämisessä.
- Laaditaan suositukset ympäristöterveydenhuollon järjestämisestä alueella vuodesta 2023 eteenpäin.

14.6.2022



Kuva 1. Selvitysprosessi

Lähtökohtaiset tarkasteltavat vaihtoehdot ovat:

- ✓ Toiminta jatkuu entisellään siten, että siirrytään isäntäkuntamalliin.
- ✓ Toiminta jatkuu entisellään siten, että siirrytään valmiin kuntayhtymän yhteyteen, mikä tarkoittaa tässä tapauksessa Kainuun liittoa.
- ✓ Ympäristöterveydenhuollolle perustetaan oma kuntayhtymä.

Hankkeen aikana ilmeni nopeasti, että oma kuntayhtymä ympäristöterveydenhuollolle ei ole realistinen tai tavoiteltava ratkaisu. Jäljelle jää siten isäntäkuntamalli ja Kainuun liiton yhteyteen siirtyminen. Kuntien yhteinen osakeyhtiö tai liikelaitos eivät ole mahdollisia toteuttamistapoja, kun kyseessä on pääosin viranomaistoiminto.

1.1 Menetelmät ja aineistot

Selvityksessä käytetty aineisto koostuu yleisistä lähteistä saatavista tiedoista, Kainuun SOTE:n toimitamista dokumenteista sekä VATI-tietokannan hyödyntämisestä. Lisäksi selvitystyön tukena on käytetty ajankohtaisia kansallisia selvityksiä aihepiiriin liittyen. Selvitystyössä toteutettiin laajat haastattelut, jotka painottuivat ympäristöterveydenhuollon asiantuntijoihin ja kuntajohtoon.

Selvityksessä toteutettiin vähintään kolme haastattelua jokaiselta ympäristöterveydenhuollon osa-alueelta. Koko alueen kuntajohto haastateltiin. Yhteensä haastatteluja oli 26.

Haastateltavia pyydettiin arvioimaan oman työnsä näkökulmasta tehtävien ja resurssien tasapainoa nykytilanteessa sekä arvioimaan toimintaa erilaisissa yhteistyömalleissa. Pohjana oli haastattelurunko, jota sovellettiin haastateltavan työnkuvaan/asemaan. Haastattelut kestivät noin 30–60 minuuttia, ja ne toteutettiin Teams-sovelluksen välityksellä. Haastatteluista laadittiin muistiota, jotka on käyty läpi temaattisella analyysillä. Haastattelut toteutettiin pääosin huhti-toukokuun vaihteessa 2022.

14.6.2022

Alustavia selvitystuloksia jalostettiin ympäristöterveydenhuollon suosituksiksi ja kehitysehdotuksiksi kehittämistyöpajassa 30.5.2022 Kajaanissa. Työpajan aiheina olivat selvitysaineistosta nousseet käytännön asiat, jotka on ratkaistava, jotta yhteistoiminta olisi mahdollista. Työpajaan oli kutsuttu kuntien johto, ympäristöterveydenhuollon ammattilaisia, maakuntaliiton edustus sekä luottamushenkilöitä kaikista kunnista. Työpajaan osallistui 24 henkilöä. Työpajan tuotokset on dokumentoitu ja ne esitellään loppuraportissa.

2 Ympäristöterveydenhuollon organisointi ja lainsäädäntö Suomessa

Ympäristöterveydenhuollon tehtäviä hoidetaan kunnassa tai kuntien yhteistoimintana. Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain mukaan (410/2009) kunnalla tai yhteistoiminta-alueella on oltava vähintään 10 henkilötyövuoden resurssi tehtävien hoitamiseen.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköitä on tällä hetkellä 62. Kuusi kaupunkia järjestää toiminnan yksin. Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköistä 23 on organisoitunut sosiaali- ja terveydenhuollon yhteyteen ja 39 on esim. rakennusvalvonnan, ympäristövalvonnan tai teknisen toimen yhteydessä tai itsenäisenä yksikkönä.

Keskeisiä ympäristöterveydenhuollon toimintaa määrittäviä lakeja ovat terveydensuojelulaki (763/1994), elintarvikelaki (297/2021), eläinlääkintähuoltolaki (765/2009) ja tupakkalaki (549/2016). Ympäristöterveydenhuolto hoitaa myös mm. säteilylain (859/2018), lääkelain (395/1987), eläinsuojelulain (247/1996), eläintautilain (441/2013) ja ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaan joitain tehtäviä. Useat keskeiset ympäristöterveydenhuoltoa määrittävät lait ovat joko juuri muuttuneet tai niitä ollaan muuttamassa.

Uusi elintarvikelaki astui voimaan huhtikuussa 2021 ja osa muutoksista tulee voimaan 2022 alusta. Uuden terveydensuojelulain on myös tarkoitus tulla voimaan ensi vuoden alusta. Uudistettu eläinsuojelulaki eli laki eläinten hyvinvoinnista on lausuntokierroksella. Lisäksi parhaillaan valmisteilla olevalla eläinlääkintähuoltolain uudistuksella tulee olemaan suuri merkitys eläinten omistajille ja kunnallisen eläinlääkintähuollon järjestämiselle.

LAKI YMPÄRISTÖTERVEYDEN JÄRJESTÄMISESTÄ

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) tuli voimaan 15.6.2009. Lain mukaan kunnassa tai kunnan yhteistoiminta-alueella tulee olla käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit, joilla ympäristöterveydenhuollon palvelut järjestetään. Kunnan oli tehtävä päätös ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen kuulumisesta 31.12.2009 mennessä. Mikäli kunta ei täytä vaatimuksia, valtioneuvosto voi kuntaa ja asianomaista aluehallintovirastoa sekä yhteistoiminta-aluetta kuultuaan päättää kunnan kuulumisesta ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen. Valtioneuvosto voi päättää kunnan kuulumisesta yhteistoiminta-alueeseen sekä kustannusten jaosta, hallintomallista, virkojen ja tehtävien järjestämisen perusteista ja muista yhteistoiminnan järjestämiseksi välttämättömistä asioista, joista kunnat eivät ole sopineet.

Valtioneuvoston on kuultava ennen päätöksentekoa asianomaisia kuntia ja aluehallintovirastoja sekä yhteistoiminta-aluetta. Valtioneuvoston päätös yhteistoiminnan ehdoista on voimassa, kunnes asianomaiset kunnat toisin sopivat. Valtioneuvostolla on päätösvalta myös, jos kunta eroaa yhteistoiminta-alueesta tai jos yhteistoiminta-alueella ei ole käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavia henkilöresursseja, elleivät asianomaiset kunnat muutoin pääse sopimukseen asiasta.

14.6.2022

Kunnalla tai ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella on oltava tehtävän järjestämiseksi sekä tarkoituksenmukaisen työnjaon ja erikoistumisen mahdollistamiseksi käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit tähän tehtävään. Lain perustelujen mukaan sellaisissa yksiköissä, joissa jokin yksittäinen ympäristöterveydenhuollon osa-alue vie huomattavan osan (esimerkiksi yli puolet) henkilöresursseista, tulee pyrkiä niin suureen yksikköön, että kaikille osa-alueille voidaan turvata asianmukaiset resurssit.

2.1 Ympäristöterveydenhuollon tehtävät kunnissa

Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy. Hyvin toimivalla ympäristöterveydenhuollolla voidaan välttää ja minimoida epidemioita sekä vähentää terveydenhuollon kuormitusta ja sairauksien aiheuttamia poissaoloja työstä. Ympäristöterveydenhuollon keinoin voidaan ehkäistä myös monia kroonisia sairauksia, jos ongelmiin puututaan ajoissa (esim. sisäilmaongelmat).

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräysten mukaisuuden, toimijoiden tasapuolisen kohtelun sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Kunnan tehtävänä on huolehtia, että ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön velvoitteita noudatetaan kunnan alueella. Kunnassa laaditaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma, jossa otetaan huomioon ohjaavien keskusvirastojen yhdessä laatima valtakunnallinen valvontaohjelma. Valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista peritään kunnan hyväksymän taksan mukainen maksu.

Kunnan vastuulla olevat ympäristöterveydenhuollon tehtävät voidaan yleisesti jakaa seuraavasti:

- toiminnanharjoittajien neuvonta ja ohjaus
- suunnitelmallinen valvonta valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisesti
- valvontakohteiden toimintaa koskevien ilmoitusten tai hakemusten käsittely ja niistä tehtävät päätökset
- valvontakohteisiin suoritettavat säännölliset tarkastukset sekä tarvittaessa näytteenotto ja tutkimukset
- lainsäädännön noudattamatta jättämisestä tai ilmeistä terveyshaittaa aiheuttavasta toiminnasta johtuvien määräysten antaminen tai pakkokeinojen asettaminen
- epidemioiden selvittäminen

Elintarvikevalvonta

Kunnan on huolehdittava alueellaan elintarvikelain mukaisesta valvonnasta. Kunnan tulee laatia säännöllistä valvontaa koskeva kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonta on yleisen valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Kunnan valvontaviranomaisen tulee myös ylläpitää Ruokaviraston pitämää rekisteriä

14.6.2022

valvomistaan elintarvikehuoneistoista. Lisäksi kunnan tulee pitää ajan tasalla Ruokaviraston alkutuotantopaikkarekisteriä.

Elintarvikelain (297/2021) mukaan kunnan valvontavastuulle kuuluu mm:

- alkutuotantopaikkojen, elintarvikehuoneistojen ja muiden elintarvikealan toimijoiden valvonta
- kotimaassa tuotettujen elintarvikkeiden ja elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvien materiaalien ja tarvikkeiden valmistuksen valvonta.
- elintarvikkeiden markkinoinnin valvonta.
- tehdä aluehallintovirastolle ja Ruokavirastolle elintarvikemääräysten mukaiset ilmoitukset ja raportit (27 §).
- elintarvikealan toimijoiden ja kuluttajien neuvonta sekä lain soveltamisalaan kuuluvista asioista tiedottaminen (27 §).
- avustaa valtion viranomaisia korvausta vastaan eläimistä saatavien elintarvikkeiden kansallisen vierasainevalvontaohjelman toteuttamisessa (27 §).
- ruokamyrkytysten selvittäminen (47 §) ja erityistilanteisiin varautuminen.

Terveydensuojelu ja tupakkavalvonta

Terveydensuojelulain mukaan kunnan tulee edistää ja valvoa terveydensuojelua alueellaan siten, että asukkaille turvataan terveellinen elinympäristö. Kunnan tulee myös tiedottaa terveydensuojelusta ja järjestää terveydensuojelua koskevaa ohjausta ja neuvontaa. Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma (kunnan valvontasuunnitelma) siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomaisen on:

- valvottava yleisten uimarantojen, uimaloiden ja uimahallien uimaveden laatua
- yhteistyössä muiden viranomaisten ja laitosten kanssa ennakolta varauduttava erityistilanteiden aiheuttamien terveyshaittojen ehkäisemiseksi, selvittämiseksi ja poistamiseksi tarvittaviin valmius- ja varotoimenpiteisiin.
- Toiminnanharjoittajan on tehtävä TsL 13§:n mukaan ennen toiminnan aloittamista kirjallinen ilmoitus kunnan terveydensuojeluviranomaiselle TsL:n liitteessä lueteltujen toimipaikkojen tai toimintojen käyttöönotosta. Terveydensuojeluviranomainen käsittelee ilmoituksen ja tekee tarvittaessa kohteeseen tarkastuksen. Tällaisia kohteita ovat mm. majoitustoimintaan tarkoitettu tila, yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maauimala ja uimaranta sekä päiväkotit, koulu ja sosiaalihuollon toimintayksikkö ja solariumpalvelu.
- valvottava säännöllisesti talousvettä toimittavan laitoksen jakaman veden laatua ja tankeissa, pulloissa tai säiliössä myytäväksi tarkoitetun talousveden laatua sekä vesilaitosten veden käsittelyn riittävyyttä. Jos talousveden laatu ei täytä annettuja laatuvaatimuksia, on kunnan terveydensuojeluviranomaisen ryhdyttävä lain vaatimiin toimenpiteisiin.
- käsiteltävä vettä jakavien laitosten hyväksymishakemukset ennen laitosten tai niissä tehtyjen muutosten käyttöönottoa.

14.6.2022

- annettava tarvittaessa määräyksiä talousveden laadun turvaamiseksi.
- veloitettava tarvittaessa terveyshaitan aiheuttajaa tai korjauksista vastaavaa tahoa poistamaan todettu terveyshaitta tai rajoitettava huoneiston käyttöä asuntona tai oleskelutilana (27 §).
- veloitettava kiinteistön tai yleisen alueen omistaja tai haltija ryhtymään tarvittaessa toimenpiteisiin terveyshaittaa aiheuttavien mikrobien ja vahinkoeläinten hävittämiseksi kiinteistöltä tai yleiseltä alueelta sekä määrättävä tarpeellisista toimenpiteistä vahinkoeläinten hävittämiseksi, mikäli niiden voidaan katsoa levittävän tauteja tai muutoin aiheuttavan terveyshaittaa.
- huolehdittava alueellaan terveydensuojelulain soveltamisalaan liittyvien Euroopan yhteisön asetusten noudattamisen valvonnasta (ns. laivatarkastukset) sekä Maailman terveysjärjestön kansainvälisen terveyssäännösten mukaisten todistusten myöntämisestä (ns. rottatodistukset).

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntiä on luvanvaraista ja valvottua

- Kunta myöntää tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvat hakemusten perusteella sekä valvoo tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä markkinointi- ja esilläpitokieltoja. Myyntilupien käsittelystä peritään maksu ja voimassa olevien myyntilupien valvonnasta peritään veroluonteinen kunnan hyväksymän taksan mukainen vuotuinen valvontamaksu, joka voi olla enintään 500 € myyntipisteeltä tupakan myyntiluvan valvonnasta sekä 500 € myyntipisteeltä nikotiininesteiden myyntiluvan valvonnasta.
- Kunta myöntää lääkelain (395/1987) mukaan nikotiinivalmisteiden myyntiluvat
- Tupakkalain uudistuksessa (15.8.2016) tupakointikiellot laajenivat siten, että ajoneuvoissa ei saa tupakoida, kun kydyssä on alle 15-vuotias lapsi. Vuoden 2017 alusta lähtien asuntoyhteisöt voivat hakea kunnan määräämiä tupakointikielloja asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja jopa huoneistojen sisätiloihin. Tupakointikieltohakemuksen käsittely on maksullista.
- Tupakkalain muutoksen (283/2022) mukaan on 1.5.2022 tullut voimaan mm. uimarantojen ja leikkikenttien tupakointikielto

Eläinlääkintähuolto

Kunnalla on velvollisuus järjestää alueellaan peruseläinlääkäripalvelut kaikille kotieläimille, mikäli palveluita ei yhteistoiminta-alueella ole muutoin saatavilla. Näihin palveluihin kuuluu myös ennaltaehkäisevät eläinten terveydenhuolto-ohjelman mukaiset palvelut, joita on tarjottava alueella pidettäville hyötyeläimille.

Kunnan on järjestettävä päivystyspalvelu kaikille kotieläimille virka-ajan ulkopuolella tarvittavaa kiireellistä eläinlääkäriapua varten yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa yhtä tai useampaa seututai maakuntaa vastaavalla päivystysalueella. Päivystysaluetta varten on järjestettävä keskitetty yhteydenottopalvelu, josta voidaan myös periä maksu.

Kunnalla on oikeus periä ns. klinikkamaksu kotieläimen omistajalta, mikäli eläintä hoidetaan kunnan järjestämissä tiloissa. Kunnan tulisi huolehtia klinikkamaksujen perimisestä, sillä maksulla voidaan

14.6.2022

kattaa toimitiloista kunnalle aiheutuvia kustannuksia. Eläinlääkäri perii antamistaan palveluista palkkion itselleen.

Kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista.

Kunnan on huolehdittava eläintautilaissa, helposti leviävien eläintautien vastustamisesta annetussa laissa, eläinsuojelulaissa, eläinten kuljetuksesta annetussa laissa ja eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa kunnaneläinlääkärille säädettyjen valvontatehtävien hoidon edellytysten järjestämisestä. Nämä valvontatehtävät ovat edelleen valtion vastuulla. Valtio korvaa kunnalle valvontatehtävien suorittamisesta aiheutuneet kustannukset.

2.2 Hyvinvointialueiden perustamisen vaikutus ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen

Sote-uudistuksessa julkinen sosiaali- ja terveydenhuolto uudistetaan, ja samalla uudistetaan pelastustoimen palvelut. Nykyisin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä vastaavat kunnat ja sairaanhoitopiirit, kun taas tulevaisuudessa näistä vastaavat hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki. Laki hyvinvointialueesta tuli voimaan 1.7.2021. Tämän lain nojalla sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävät siirtyvät vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille.

Ympäristöterveydenhuollon tehtävät säilyvät kuntien järjestämisvastuulla, eikä kuntien yhteistoiminnan organisointivaihtoehtoissa tapahdu muutoksia. Kuitenkin niissä valvontayksiköissä, jotka sijaitsevat sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän yhteydessä, on organisoitava tehtävät uudelleen 1.1.2023 mennessä, elleivät alueen kunnat yhtenäisin päätöksin sovi tehtävien siirtämisestä hyvinvointialueen hoidettavaksi.

Ympäristöterveydenhuollon tehtävät voidaan siirtää hyvinvointialueelle sote-uudistusta koskevan voimaannpanolain (616/2021) 65 §:n nojalla, jos kaikki hyvinvointialueen kunnat näin haluavat ja siirto täyttää kyseisen pykälän vaatimukset. Vain yksi alue pääsi yhteisymmärrykseen toiminnan siirtämisestä hyvinvointialueelle 2023 (SIUN-SOTE). Kuntaliiton kyselyn perusteella 80 prosenttia yksiköistä ei edes valmistellut siirtoa, mikä johtui osittain hyvin tiukasta aikataulusta. Osalla asiaa valmistelleista kunnista aika loppuikin kesken, mutta yleisin syy oli se, että alueen kunnat eivät olleet yksimielisiä asiasta.

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista (410/2009) on yhä voimassa ja valvontayksiköiden on täytettävä organisointitavasta riippumatta myös tämän lain vaatimukset. Kuntaliiton kyselyn perusteella noin kolmannes yhteistoimintayksiköistä joutuu organisoimaan toimintansa uudestaan sote-uudistuksen myötä. Vuodenvaihteessa 2022 noin 75 prosenttia yksiköistä oli aloittanut valmistelut ja selvästi tyypillisin vaihtoehto oli muodostaa vastuukuntamalliin pohjautuva ympäristöterveydenhuollon yksikkö. Näistä toimijoista myös reilusti yli puolet tarkastelee samassa yhteydessä laajempaa toteutus pohjaa ja noin kolmannes tarkastelee rakennusvalvonnan ja ympäristösuojelun roolia samassa yhteydessä.

Osa ympäristöterveydenhuollon yksiköistä toimii sairaanhoitopiiriä pienemmän sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän yhteydessä. Sote-uudistuksen toimeenpanon yhteydessä siirtyvät hyvinvointialueille kuntayhtymistä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu, ertain omaisuus sekä henkilöstö, jonka työajasta vähintään puolet liittyy hyvinvointialueille siirtyviin tehtäviin. Muut kuntayhtymän tehtävät, omaisuus ja henkilöstö eivät siirry hyvinvointialueille.

14.6.2022

Edellä mainituissa tilanteissa kunnat voivat jatkaa ympäristöterveydenhuollon yhteistoimintaa kuntayhtymämuodossa, tai siirtää tehtävän muulla tavalla hoidettavaksi. Kuntien yhteistoimintaa voidaan toteuttaa kuntayhtymän lisäksi kuntalain 51 §:n mukaisella vastuukuntamallilla. Tehtävän siirtäminen hyvinvointialueen hoidettavaksi voimaannpanolain 65 §:n mukaisesti edellyttää kaikilta hyvinvointialueeseen kuuluvilta kunnilta yhtenäistä päätöstä.

Osa ympäristöterveydenhuollon yksiköistä toimii sairaanhoitopiirin tai sairaanhoitopiirin laajuisen sote kuntayhtymän yhteydessä. Sairaanhoitopiirin toiminta lakkaa hyvinvointialueiden muodostumisen myötä. Myös tällöin ympäristöterveydenhuollon tehtävät voidaan siirtää hyvinvointialueen hoidettavaksi voimaannpanolain 65 §:n nojalla, mikäli kaikki hyvinvointialueeseen kuuluvat kunnat tekevät asiasta yhtenäisen päätöksen. Muussa tapauksessa ympäristöterveydenhuollon toiminnot tulee uudelleenorganisoida 1.1.2023 mennessä. Ympäristöterveydenhuollon organisoinnin on täytettävä ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista annetun lain vaatimukset. Kuntien yhteistoimintaa voidaan toteuttaa kuntayhtymän lisäksi kuntalain 51§ mukaisella vastuukuntamallilla.

3 Ympäristöterveydenhuolto osana muuttuvaa hallintoa

Vaikka vain yksi ympäristöterveydenhuollon yksikkö Suomessa siirtyi ensivaiheessa hyvinvointialueelle, on olemassa poliittisia näkemyksiä siitä, että vuoden 2026 alusta lähtien koko ympäristöterveydenhuolto siirtyisi hyvinvointialueille. Valtioneuvoston asettamassa aluehallinnon ja monialaisten maakuntien parlamentaarisessa työssä selvitettiin, millä edellytyksin ja mitä tehtäviä kunnilta, kuntayhtymiltä ja valtiolta voitaisiin siirtää hallitusohjelman mukaisesti muodostettaville kuntaa suuremmille itsehallinnollisille alueille. Tässä selvityksessä ehdotettiin, että 1.1.2026 hyvinvointialueille siirrettäisiin kuntien nykyisin hoitamat ympäristöterveydenhuollon tehtävät. Asiasta ei ole poliittista päätöstä.

Myös Valtiovarainministeriön työryhmä on esittänyt uusia tehtäviä hyvinvointialueille. Näitä olisivat kuntien ympäristöterveydenhuollon tehtävät, öljy- ja kemikaalivahinkojen jälkitorjuntatehtävät sekä eräät erityisryhmien asumiseen liittyvät tehtävät. VM ehdottaa, että lainsäädännön muutokset valmistellaan ja tehtäväsiirrot toteutetaan omina erillisinä hankkeinaan vuosina 2022–2025. Tehtävät siirtyisivät hyvinvointialueille eri aikoina, viimeisinä kuntien ympäristöterveydenhuollon tehtävät vuoden 2026 alusta.

Kuntaliitto katsoo, että ympäristöterveydenhuollon järjestämistä tulee arvioida toiminta ja vaikuttavuus edellä ja alueelliset erot huomioiden. Ympäristöterveydenhuollon järjestäminen tulisi säilyttää kuntaperusteisena myös sote-uudistuksen toteutumisen jälkeen. Eläinlääkintähuollon osalta siirtoa on pidetty mahdollisena. Alueelliset erot voidaan parhaiten huomioida mahdollistamalla työnjaosta sopiminen aluekohtaisesti kuntien ja hyvinvointialueiden välillä.

Kuntaliiton näkökulma on ollut, että kaupungeissa ympäristöterveydenhuollon organisoituminen hyvinvointialueelle hidastaisi prosesseja ja heikentäisi kykyä vastata paikallisiin tarpeisiin. Toimintalähtöisesti kehittyneet yhteistoiminta-alueet ovat jo maakunnallisia siellä, missä ympäristöterveydenhuolto on tarkoituksenmukaisinta järjestää suuremmalla alueella.

Kuntaliitto näkee, että erityisesti terveydensuojelun synergia kunnan ympäristönsuojeluun, rakennusvalvontaan, kaavoitukseen, vesihuoltoon ja kunnan varautumiseen on ilmeinen. Kaavoituksen, rakennusvalvonnan, ympäristösuojelun ja ympäristöterveyden yhteistyötä ei tulisi rikkoa eri organisaatioihin, vaan niiden tulisi voida jatkaa työtään kunnissa lähellä kehitettäviä kohteita. Kunnassa olisi

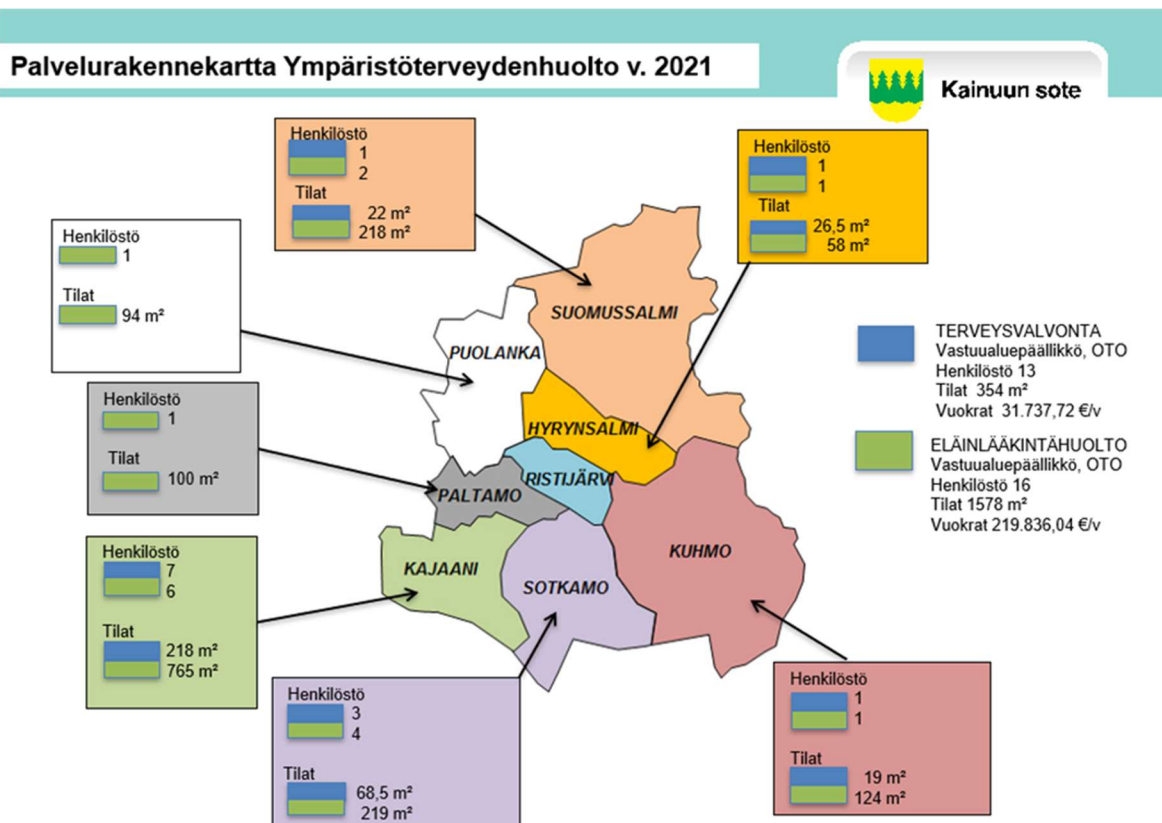
14.6.2022

syytä olla erityisesti omaa rakennusterveysosaamista, joka tukisi kiinteistöjen ylläpidon ja korjauksen suunnittelua.

Ympäristöterveydenhuollon järjestämistä on selvitetty useasti (virva-hanke), ja selvitykset osaltaan tukevat ympäristöterveyden säilyttämistä kunnassa, painottaen muun muassa vahvoja synergioiden ympäristöterveydenhuollon, rakennusvalvonnan ja ympäristösuojelun välillä. Uudelleenorganisointitilanteessa Kuntaliitto on myös kannustanut selvittämään mahdollisuutta rakennusvalvonnan, ympäristösuojelun ja ympäristöterveydenhuollon sijoittamista samaan yksikköön. (Kuntaliitto Yleiskirje 22/2017).

4 Nykyisen yksikön kuvaus

Ympäristöterveydenhuolto toimii osana Kainuun SOTE-kuntayhtymää ja sen toimialue on koko Kainuu. Yksikön henkilöstöresurssit ovat noin 31 htv, ja ne jakautuvat lähes tasan eläinlääkinnän ja ympäristöterveydenhuollon muiden tehtävien välillä. Henkilöstöstä vakinaista on 29 htv, ja tämän lisäksi muutaman henkilötyövuoden panoksella hoidetaan eläinlääkinnän sijaistuksia. Terveystarkastajat toimivat kahdessa tiimissä (terveydensuojelu/elintarvikevalvonta) ja työalueena on usea kunta tai vaativissa tapauksissa koko maakunta. Valvontaeläinlääkäreitä on yksi ja praktikoiden päivystystyössä on eriytetty pieneläin- ja suurelänpäivystys. Valvontakäyntien määrät ja asiakaskäynnit on kuvattu luvussa 7.



Kuva 2. Palvelurakenne

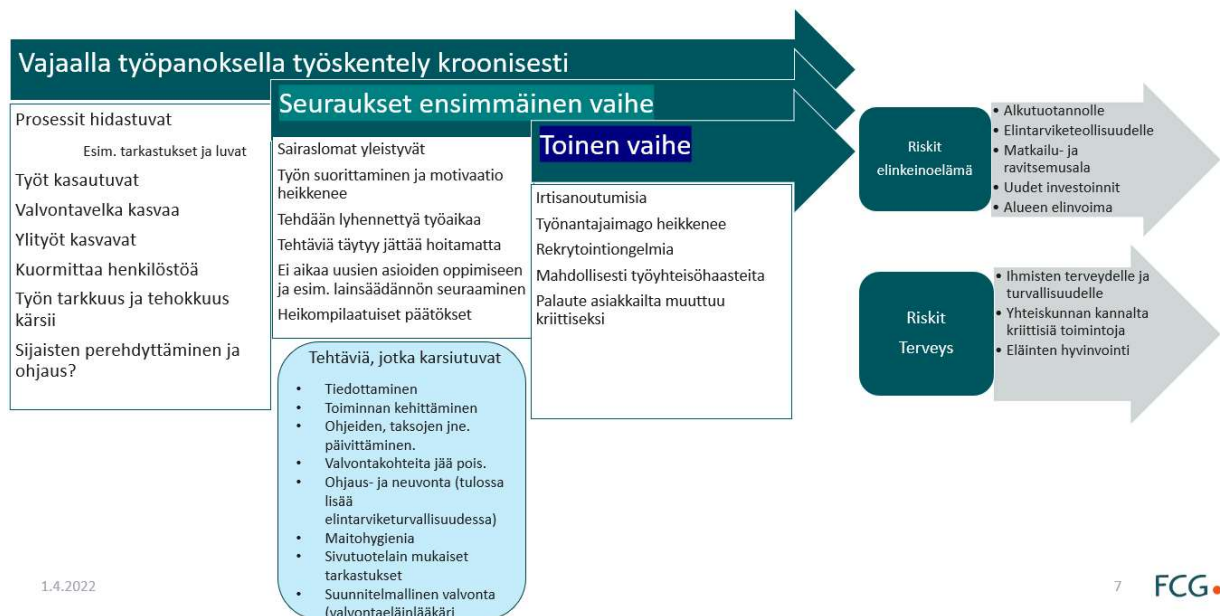
14.6.2022

Terveystarkastajilla on toimipiste viidessä kunnassa. Selvästi suurin osa terveystarkastajista toimii Kajaanista tai Sotkamosta käsin. Eläinlääkintähuollolla on toimipiste kaikissa muissa kunnissa paitsi Ristijärvellä. Rekrytointihaasteista johtuen Puolangalla ei ole tällä hetkellä miehitettyä toimipistettä. Pieneläinhoitajia on Kajaanissa, Suomussalmella ja Sotkamossa.

5 Nykyisen toiminnan kuvaus

Nykyinen toiminta on pääosin laadukasta ja palvelutaso on pysynyt melko korkeana. Toiminnassa on havaittavissa selviä haasteita sekä riskejä, jotka kulminoituvat rekrytointiongelmien eläinlääkäreiden osalta. Terveydensuojelussa on myös jääty jälkeen tavoitteenmukaisista tarkastusmääristä johtuen pidemmistä poissaoloista ja henkilöstövaihdoksista. Myös AVI on kiinnittänyt tähän huomiota omassa tarkastuksessaan. Kuvassa 1 on esitetty, mihin ympäristöterveydenhuollossa vajaalla henkilöstöllä työskentely voi kroonistua pahimmillaan johtaa. Kainuussa eläinlääkinnässä on jo havaittavissa heikentyvää kehitystä eläinlääkäripulasta johtuen. Myös henkilövaihdoksien aikana palvelun laatu todennäköisesti aina tilapäisesti laskee, koska uudella henkilöllä menee aikaa työnkuvan sisäistämiseen.

Pienen henkilöstömäärän tuottamat haasteet toiminnalle



Kuva 3. Vajaalla työpanoksella työskentelyn haasteet ympäristöterveydenhuollossa

Nykyinen tilanne aiheuttaa riskejä alueen elinkeinotoiminnalle. Ympäristöterveydenhuolto on olennainen kumppani alkutuotannolle ja elintarviketurvallisuudelle. Lisäksi sillä on tärkeä rooli matkailu- ja ravitsemusalan toiminnalle. Kainuun kuntien alueilla olevat tuotantoyksiköt eivät ole tällä hetkellä keskenään samanlaisessa asemassa eläinlääkäripalveluiden saatavuuden osalta.

14.6.2022

5.1 Resurssit ja tehtävät

Normaalitilanteessa, kun kaikki virat ovat täytettyinä ja pitkiä poissaoloja ei ole, resurssien ja tehtävien nähdään olevan pääsääntöisesti jokseenkin tasapainossa ja täydellä miehityksellä toiminta olisi nykyisellä henkilöstöllä hoidettavissa. Käytännössä tällaista tilannetta ei saavuteta eläinlääkintähuollossa. Osaan tehtäviä ei saada henkilöstöä lainkaan rekrytoitua. Pelkät loma-ajat ja tavanomaisten sairastapauksien aikaiset järjestelyt rasittavat muuta henkilöstöä.

5.2 Henkilöstön koulutus, perehdytys ja rekrytointi

Haastatteluiden perusteella henkilöstöllä on hyvät mahdollisuudet kouluttautua kaikissa tehtävissä. Korona-aika on lisännyt etäkoulutuksia, joihin on pitkien välimatkojen takia helpompi osallistua.

Rekrytoinnissa on suuria haasteita, joiden voidaan olettaa vain kasvavan ajan myötä. Eläinlääkäreitä valmistuu vähän ja he ovat yhä useammin suuntautuneet pieneläinpuolelle. Myös koko selvitysalueen suhteellisen syrjäinen sijainti hankaloittaa rekrytointeja. Niukalla resurssilla toimiminen vaikuttaa helposti perehdytyksen laatuun ja uusien henkilöiden sitouttamiseen organisaatioon. Etenkin uudet työmarkkinoille tulevat sukupolvet edellyttävät laadukasta perehdytystä ja mentorointia. Se on yksi kilpailutekijä rekrytointimarkkinoilla.

5.3 Erikoistuminen ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen

Työntekijät ovat pystyneet pääsääntöisesti erikoistumaan riittävästi. Terveystensuojelussa ja elintarviketurvallisuudessa tiimirakenne on lisännyt erikoistumismahdollisuuksia ja vähentänyt toiminnan haavoittuvuutta. Tarvetta erikoistumiselle on myös jatkossa, koska esimerkiksi keskusvirastoilta tuleva ohjeistus ja vaatimukset kasvavat alati.

Keskeiset haasteet liittyvät toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen. Rekrytointiongelmien ovat merkittäviä eläinlääkintähuollossa ja nykyinen päivystyskäytäntö on raskas, koska kaikki praktikot eivät päivystä. Olennaisen tärkeää on varmistaa ulkopuolinen päivystysresurssi sekä sijaisten saaminen.

Valvontaeläinlääkärin tehtävää hoitaa yksi henkilö. Tyypillisesti tehtävään on yhteistoiminta-alueilla pyritty osoittamaan 2 henkilöä jo pelkistä työturvallisuussyistä. Yhden valvontaeläinlääkärin varassa työskentely asettaa myös huomattavan riskin toiminnan jatkuvuuden turvaamiselle. Toinen valvontaeläinlääkäri vähentäisi tätä haavoittuvuutta ja vapauttaisi praktikoiden työpanosta klinikkatoimintaan, koska joitain valvontatehtäviä on siirretty heille. Valvontaeläinlääkärin tehtävät ovat valtion toimeksiantotehtäviä ja valtio maksaa tehtävähoidosta noin 85 prosenttia.

Tulevaisuudessa on todennäköistä, että mahdollisissa henkilöstövaihdostilanteissa myös elintarviketurvallisuuden ja terveystensuojelun tehtävissä rekrytointihaasteet kasvavat nykyisestä.

5.4 Asiakaspalvelun taso

Haastatteluiden perusteella asiakaspalvelun taso on korkea tai melko korkea. Varsinaisia asiakastytyväisyyssmittauksia ei ollut selvitysvaiheessa käytössä. Asiakastytyväisyyskyselyt ovat parhaillaan käynnissä sekä terveysvalvonnan että eläinlääkintähuollon osalta. Viranomaistoimintaan liittyy aina hankalia asioita, joihin yksittäiset tahot voivat suhtautua hyvin kriittisesti. Asiakkaat edellyttävät

14.6.2022

korkeata palvelutasoa, koska ympäristöterveydenhuolto on usein kriittinen toimija niiden liiketoiminnalle. Asiakkaat osaavat myös vaatia korkeaa palvelutasoa ja edellyttävät, että viranomainen tuntee esimerkiksi hyvin toimintaa sääntelevän lainsäädännön ja osaa antaa ohjausta ja neuvontaa. Neuvontapalvelujen kysyntä on kasvamaan päin.

Eläinlääkäripalveluiden saatavuuden heikentyminen osan kuntien alueella, alkaa kuitenkin näkymään asiakastytyvyydessä.

5.5 Nykyisen toiminnan vahvuudet

Nykyisen toiminnan vahvuudet liittyvät pitkälti kokeneisiin asiantuntijoihin, jotka tuntevat hyvin asiakkaat ja ovat pystyneet ylläpitämään ammattitaitoaan. Valvontakohteet tunnetaan hyvin ja yhteistyö on pääsääntöisesti hyvää peruskuntien yhteistyötahojen kanssa.

Toimintaa on kehitetty vuodesta 2005 asti. Käytössä on laatukäsikirjat ja kaikki prosessit ovat tuttuja. Henkilöstö on ollut tyytyväinen tukipalveluihin.

5.6 Yhteistyö eri toimijoiden kanssa

Yhteistyötä kuvattiin haastatteluissa pääosin hyväksi. Etenkin suurempien kuntien keskeiset viranhaltijat tunnetaan ja tieto kulkee yksiköstä toiseen pääsääntöisesti hyvin. Pienempien kuntien osalta on jossain määrin kehitettävää yhteydenpidossa.

Yhteydet perusterveydenhuoltoon vaihtelevat paljon ympäristöterveydenhuollon osa-alueittain. Osassa tehtäviä yhteistyötä ei ole juuri lainkaan. Pääosa yhteistyöstä tapahtuu yhteistyöryhmissä ja/tai liittyy häiriötilanteisiin, kuten epidemioihin. Tästä syystä perusterveydenhuollon tehtävien siirtyminen hyvinvointialueelle, vaikuttaa melko maltillisesti yhteistyöhön, kunhan vain yhteistyöryhmät määritellään uudestaan ja varmistetaan yhteydenpidon menettelyt.

Osassa eläinlääkintähuoltoa ja ympäristöterveydenhuollon muita tehtäviä toimitaan nykyisellään käytännössä täysin erillään terveydenhuollosta, vaikka ollaan samassa organisaatiossa. Tätä voi pitää ongelmana, koska monet eläinpuolen haasteet nousevat ihmisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Useimmat ympäristöterveydenhuollon tärkeimmät yhteistyötahot ovat kuitenkin loppuasiakkaiden lisäksi kunnassa tai keskusvirastossa.

6 Tulevaisuuden toteutusmallit

6.1 Toiminta siirtyy isänkuntamalliin.

Vaihtoehto koettiin valtaosassa haastatteluista parhaaksi ratkaisuksi. Ympäristöterveydenhuollon ammattilaiset korostivat, että kunnan täytyy olla kuitenkin riittävän suuri, eli lähinnä Kajaani tai Sotkamo. Toimintaan voi kehittyä isäntäkuntamallissa synergioita isäntäkunnan teknisen toimialan kanssa (rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu). Parhaimmillaan kunnassa voidaan olla hyvinvointialuetta kiinnostuneempia ympäristöterveydenhuollon kehittämisestä, koska ympäristöterveydenhuollolla on myös vahva elinkeinopoliittinen ulottuvuus.

14.6.2022

6.2 Ympäristöterveydenhuolto siirtyy osaksi Kainuun liittoa

Vaihtoehto koettiin vaikeaksi hahmottaa etenkin ympäristöterveydenhuollon ammattilaisten keskuudessa. Kainuun liitto on heikosti tunnettu organisaatio ympäristöterveydenhuollon parissa ja ratkaisua pidettiin keinotekoisena.

Maakuntaliiton päätehtävien ja ympäristöterveydenhuollon välillä ei ole juuri yhteisiä tehtäväalueita. Yhteistyötä on terveydensuojelun osalta maankäytön suunnitteluun liittyen, jolloin maakuntakaavotuksessa ja kuntien eri kaavatasoissa otetaan kantaa elinympäristön terveyteen vaikuttaviin asioihin.

Keskeisten tukipalveluiden osalta eroja näiden kahden mallin välillä ei ole. Sekä maakuntaliitto että kaikki Kainuun kunnat hankkivat tukipalvelut samalta palveluntarjoajalta. Vaihtoehdossa ympäristöterveydenhuollolle tulisi perustaa luottamuselinrakenteessa perustaa oma jaosto.

Kysymyksiä herätti myös se, miten järjestely vaikuttaisi maakuntaliiton profiiliin ja imagoon maakuntaliiton ns. omissa tehtävissä, ja voisiko järjestely valtakunnallisesti epätavallisenä ratkaisuna vaikuttaa jopa organisaation houkuttelevuuteen työnantajana.

7 Suoritteet, resurssit ja talous

7.1 Talous

Ympäristöterveydenhuollon menoja on tarkasteltu Tilastokeskuksen käyttötaloustilaston perusteella. Kuntien omassa tilinpäätöksessä ja Tilastokeskukselle ilmoitetuissa luvuissa voi olla eroja. Menoja on verrattu kohdekuntien kesken sekä jokaiselle kunnan ominaiseen vertailuryhmään suhteutettuna sekä kuntakokoluokkaan suhteutettuna.

Asukaslukuun suhteutettuna kohdekuntien nettokustannuksissa on pieniä eroja. Kajaanissa kustannukset ovat hieman pienemmät kuin muissa kunnissa ja Puolangalla kustannukset ovat taas selvästi suuremmat. Lopuissa kunnissa erot ovat pieniä ja kustannustaso asettuu välille 32-34 € asukasta kohden. Eläinlääkintähuolto on selvästi kallein ympäristöterveydenhuollon osa-alue.

Hyvinvointialueelle siirtymistä varten tehdyissä kustannuslaskelmissa menot olisivat laskeneet Kajaanissa ja Puolangalla ja kasvaneet muissa kunnissa. Kajaanissa ja Puolangalla kustannukset ovat nykyisellään suurimmat verrattuna niiden omaan vertailuryhmään ja kuntakokoluokkaan. Kustannuslaskelman pohjana käytettiin periaatetta, jossa terveysvalvonnan kustannukset jaetaan asukasluvun perusteella ja eläinlääkinnän kulut 70 prosenttia asukasluvun perusteella ja 30 prosenttia perustuen tilojen määrään. Kaikki kunnat eivät hyväksyneet esitettyä mallia valmisteluvaiheessa.

14.6.2022

Kunta	Kustannus (€/asukas)	Muutos 2016- 2020 (€/asukas)	Ero selvityskuntiin (€/asukas)	Ero vertailukuntiin (€/asukas)	Ero kuntakokoluokk- aan (€/asukas)	Esitys
Kajaani	28	3	-5	15	17	Laskee
Hyrnsalmi	32	2	-1	-9	-2	Nousee
Paltamo	32	5	-1	-2	-2	Nousee
Sotkamo	32	5	-1	7	9	Nousee
Ristijärvi	33	-2	0	-14	-1	Nousee
Suomusalmi	33	4	0	-1	10	Nousee
Kuhmo	34	0	1	1	11	Nousee
Puolanka	49	-3	16	10	15	Laskee

Taulukko 1. Kuntien ympäristöterveydenhuollon nettokustannukset 2016-2020

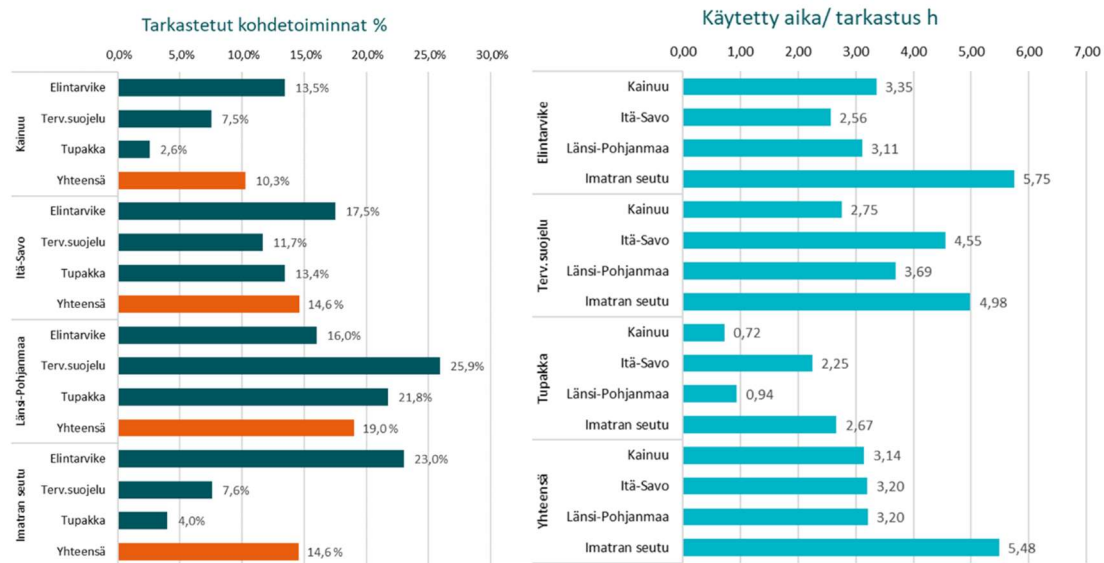
Suurimmassa osassa alueen kuntia ympäristöterveydenhuollon kustannukset ovat kasvaneet vuosina 2016–2020. Kasvu on ollut noin 10-20 prosenttia, mikä ylittää vertailuryhmien tason. Yksittäisistä kunnista kasvu on ollut suurinta Paltamossa ja Sotkamossa.

7.1 Suoritteiden kehity ja valvonnan toteuma.

Tässä luvussa esitetään keskeiset suoritemäärät ja muutokset niissä. Suoritteiden lukumäärässä, valvontakohteiden esittelyssä sekä valvonnan toteumassa hyödynnettiin valtakunnallista VATI-tietojärjestelmää. VATI-tietojärjestelmän hyödyntäminen mahdollisti myös vertailualueiden hyödyntämisen osana toiminnan arviointia.

Terveysvalvonnassa tarkastuksia oli vuonna 2021 noin 250 kpl. Tarkastusten määrä on laskenut viime vuosina. Vielä vuonna 2018 tarkastuksia tehtiin noin 400. Korona-aika rajoitti tarkastusten tekemistä, mutta myös resurssivaje on vaikuttanut toimintaan. Lupamäärissä ei ole suuria muutoksia useamman vuoden aikahaarukassa. Myös otettujen näytteiden määrä on pysynyt ennallaan vuodesta 2016 lähtien.

14.6.2022



Kuva 4. Kohdetoimintojen tarkastukset ja tarkastuksiin käytetty aika

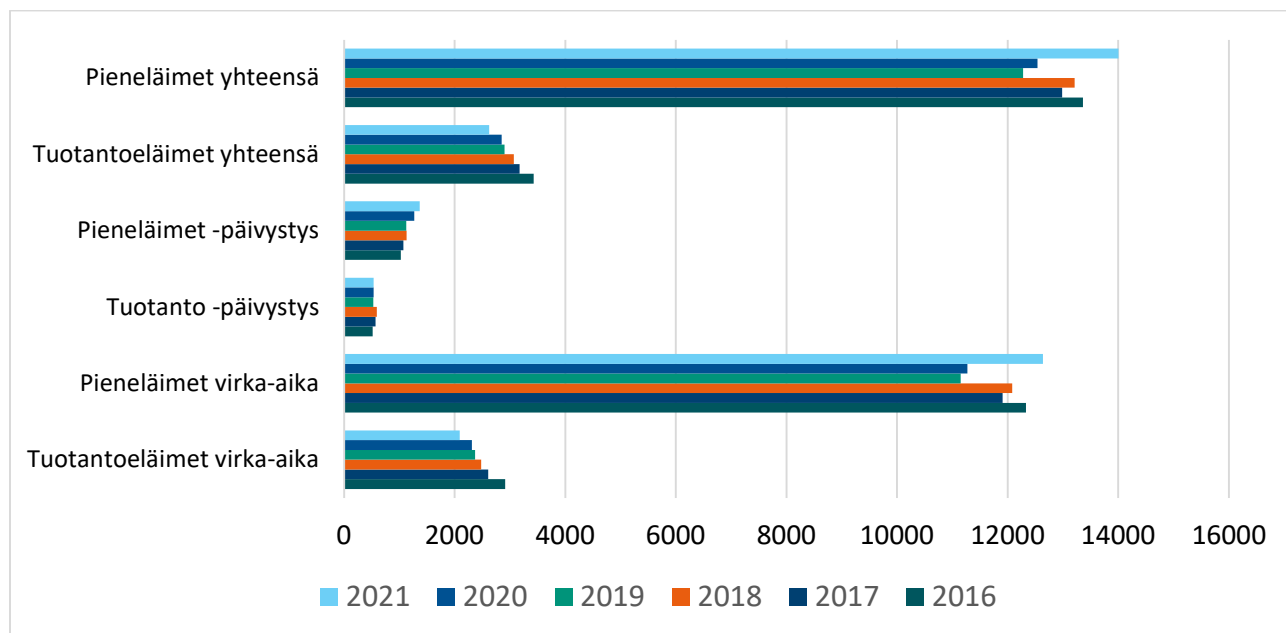
Tarkastusmäärien pienentyminen on myös nähtävissä, kun Kainuun tietoja verrataan vertailualueisiin. Tarkastettujen kohdetoimintojen osuus on pienempi kuin vertailualueilla ja tämä korostuu terveydensuojelulain mukaisissa toiminnoissa. Kun tarkastellaan esimerkiksi käytettyä aikaa tarkastuskohdetta kohden, Kainuu osoittautuu samankaltaiseksi vertailuryhmän kanssa. Vertailualueista Imatran seudulla todennäköisesti kirjaamismenettelyt ovat erilaiset, koska se näyttäytyy muista alueista selvästi poikkeavana.

Eläinlääkinnän suoritteet

Eläinlääkinnän kaikki asiakaskäynnit ovat pysyneet lähes ennallaan vuosina 2016-2021. Kaikista käynneistä noin 75 % toteutuu Kajaanissa, Sotkamossa ja Suomussalmella. Tätä selittää osin pieneläinikäntien kerääntyminen koko Kainuusta näihin kuntiin. Yleisenä trendinä on, että suurelääinikäntien kokonaismäärä on pienentynyt, mutta päivystysikäntien osuus kasvanut. Suureläämistä noin 20 prosenttia hoidetaan päivystyksenä. Vaikka tuotantoeläinten käyntimäärät ovat laskeneet, ovat tuotantoeläinyksiköt toisaalta entistä suurempia. Luvut eivät siten suoraan kerro työmäärän kasvusta ja/tai pienenemisestä.

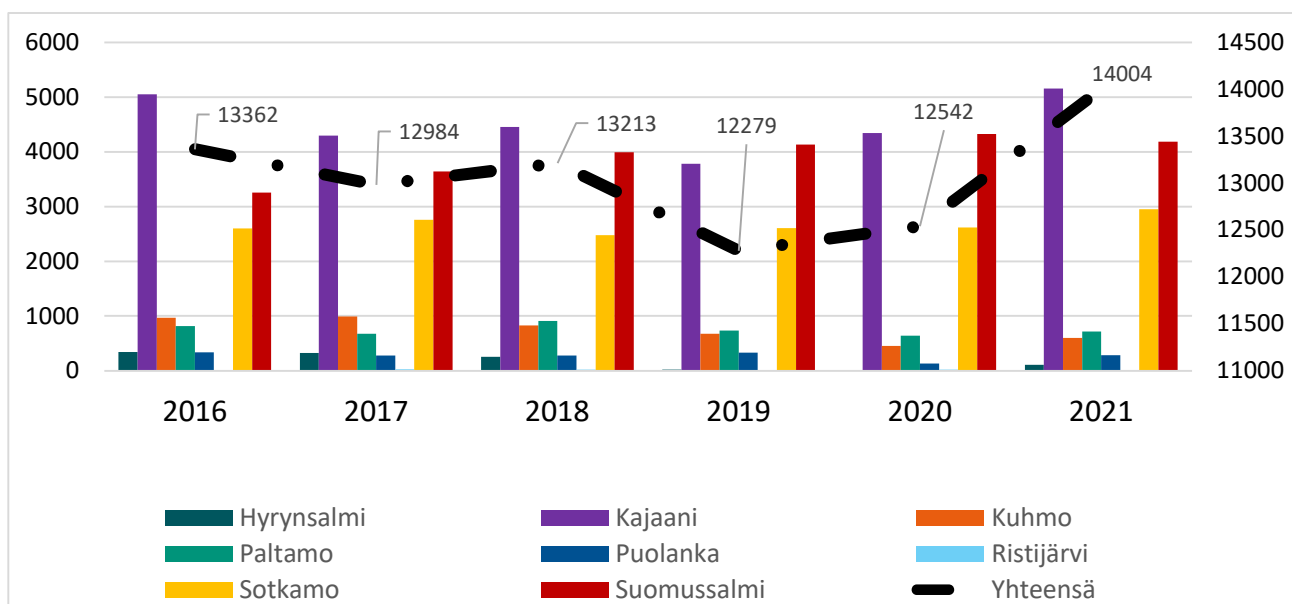
Pieneläinten käyntimäärät ovat sen sijaan kasvaneet selvästi, mikä on yleinen trendi koko maassa. Pieneläinten omistajat hoidattavat eläimiään entistä enemmän. Pieneläinten päivystysikäynnit ovat kasvaneet määrällisesti melko paljon, vaikka päivystyksen osuus kaikista käynneistä on vain 5 prosenttia.

14.6.2022



Kuva 5. Eläinlääkinnän kokonaisvolyymi 2016-2021

Terveystuotokäyntejä oli vuonna 2021 jo hieman yli 200, ja niiden määrä on ollut tasaisessa kasvussa. Eläinsuojelutarkastuksia on ollut hieman vuodesta riippuen noin 150 kappaletta.



Kuva 6. Pieneläinkäynnit 2016-2021.

14.6.2022

8 Yhteistyömallit

1. Vastuukuntamalli, yhteinen toimielin. Kunnat voivat sopia, että tehtävä annetaan toisen kunnan hoidettavaksi yhden tai useamman kunnan puolesta. Tällöin malliin liittyy myös yhteinen toimielin, joka nimestään huolimatta on vastuukunnan alaisena. Vastuukuntamallissa yksi kunta (vastuukunta) tuottaa muiden yhteistoimintaan osallistuvien kuntien sopimuksessa määritellyt palvelut. Järjestelystä käytetään toisinaan myös nimityksiä isäntäkuntamalli tai keskuskuntamalli.

2. Sopimus viranomaistehtävien hoitamisesta Kuntalain 54 §:n mukaan. Kunnat voivat sopia, että kunnalle tai sen viranomaiselle laissa säädetty tehtävä, jossa toimivaltaa voidaan siirtää viranhaltijalle, annetaan virkavastuulla toisen kunnan viranhaltijan hoidettavaksi. Toiseksi on mahdollista perustaa yhteisiä virkoja ja jakaa siitä aiheutuvat kustannukset. Virkatehtäviä hoitaessaan viranhaltija noudattaa sen kunnan toimielimen ohjeita, jonka asiaa kulloinkin hoitaa. Malli toimii lähinnä muuttaman kunnan kesken. Sitä ei voi suositella ratkaisuksi tämän mittakaavan toiminnassa usean kunnan kesken.

3. Kuntayhtymämalli. Kuntayhtymä perustetaan kuntien välisellä valtuustojen hyväksymällä sopimuksella (perussopimus). Kuntayhtymä on KunL 80 §:n nojalla itsenäinen oikeushenkilö. Kullakin jäsenkunnalla on osuutensa kuntayhtymän varoista ja veloista.

4. Liikelaitosmalli. Liikelaitoskuntayhtymä on – toisin kuin kunnan tai kuntayhtymän liikelaitos – jäsenkunnistaan erillinen itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö. Liikelaitos on tarkoitettu vain kunnallisten palveluiden tuottajaorganisaatioksi. Liikelaitoksella voi olla tehtävänä myös viranomais-tehtäviä, mutta ei ole tarkoitettu, että viranomaistehtävät muodostaisivat pääasiallista tai edes merkittävää osaa liikelaitoksen tehtäväkokonaisuudesta. Tästä näkökulmasta liikelaitosta ei voida pitää todellisena vaihtoehtona tässä yhteydessä.

SUOSITUS: Vastuukuntamalli on selväpiirteisin sekä selvästi yleisin vastaavassa tilanteessa käytössä oleva luottamuselinmalli. Haastatteluissa ja työpajassa vastuukuntamallia pidettiin toimivampana ratkaisuna.

9 Kehittämistyöpaja

Kehittämistyöpajassa käytiin läpi yhteistyön aloittamiseen liittyviä pakollisia käytännön toimenpiteitä ja yhdessä sovittavia asioita:

- Kuntayhtymä (Kainuun liitto) vai isäntäkunta toteutusmallina?
- Yhteisymmärrys isäntäkunnan valitsemisesta
- Eläinlääkinnän toiminnan kehittäminen organisaatiouudistuksen yhteydessä
- Kustannusjaon perusteet

14.6.2022

9.1 Kuntayhtymä (Kainuun liitto) vai isäntäkunta toteutusmallina?

Kainuun liiton vahvuudeksi koettiin valmis organisaatio, joka pystyy ottaa ympäristöterveydenhuollon hoidettavakseen. Ympäristöterveydenhuollolle on kuitenkin luotava oma toimielin nykyiseen rakenteen sisälle. Päättäjien asiantuntemuksen ja valikoitumisen tulisi tukea toimintaa. Nykyiset päättäjät ovat valikoituneet muista kuin ympäristöterveydenhuollon lähtökohdista. Hallinto- ja tukipalvelut pystytään järjestämään Kainuun liitossa ja kunnat voivat kokea järjestelyn myös isäntäntamallia tasapuolisemmaksi.

Kainuun liiton haasteena pidettiin sitä, että sen perustehtävät ovat hyvin kaukana ympäristöterveydenhuollosta. Hallinnon lisäksi on vain vähän toiminnallisia synergioita saavutettavissa. Yhteistyötä olisi lähinnä maankäytönsuunnittelun erällä osa-alueilla. Ympäristöterveydenhuollolla on enemmän yhteyttä Soteen ja kuntiin.

Kainuun liitto on myös melko pieni organisaatio ja ympäristöterveydenhuollon siirtyminen sen yhteyteen tarkoittaisi suhteellisesti huomattavan suurta kasvua. Tällä voisi olla myös ennakoimattomia vaikutuksia organisaation toimivuuteen, ja lisäksi henkilöstö- ja taloushallinto voisi vaatia lisää resursseja tai uusia toimintamalleja. Lisäksi kysymyksiä herätti, miten ympäristöterveydenhuolto vaikuttaisi maakuntaliiton profiiliin ja imagoon, ja voisiko tällä olla kielteisiä vaikutuksia perustehtävien hoidon kannalta. Koko maassa maakuntaliitto ei hoida yhdessäkään tapauksessa ympäristöterveydenhuoltoa, joten ratkaisu olisi ainutlaatuinen. Lähin vastaava maakuntaliiton yhteyteen organisoitu toiminto on ollut pelastustoimi, joka siirtyy nyt hyvinvointialueille.

Isäntäkuntaa pidettiin parempana ratkaisuna kuin kuntayhtymää. Yleisellä tasolla isäntäkuntaa pidettiin joustavampana ja suoraviivaisempaan ratkaisuna kuin kuntayhtymää, jossa päätöksenteko on toisinaan haasteellista, ja jota voi olla hankala ohjata. Isäntäkuntaa pidettiin hallinnollisesti kevyenä ja ketterämpänä ratkaisuna. Isäntäkunnassa ympäristöterveydenhuollolla on kunnan muiden toimijoiden osaaminen ja tuki käytössään, mikä lisää synergisiä etuja. Myös isäntäkuntamallissa tukipalvelut ovat valmiina. Tärkeimmäksi asiaksi nousi se, että isäntäkunnalla on aito motivaatio vastaanottaa ja kehittää toimintoja.

Vastuukunnan rooli voi olla toisinaan haasteellinen ja erimielisyyttä voi vallita isäntäkunnan valitsemisesta. Luottamuksen rakentaminen kuntien kesken on ensisijaisen tärkeää, jotta malli voi toimia kunnolla.

9.2 Yhteisymmärrys isäntäkunnan valitsemisesta

Periaatteessa kaikilla Kainuun kunnilla on valmius toimia isäntäkuntana, mutta isossa kunnassa mm. lakimiespalveluita on paremmin saatavilla ja synergiset tehtävät ovat vahvemmin resursoituja. Aina-kin mielikuvatasolla kunnan koolla voi olla vaikutusta silloin, kun tehdään uusia rekrytointeja. Kajaa-nilla ja Sotkamolla olisi suurimpina kuntina potentiaalisimmat mahdollisuudet hoitaa tehtäviä ja ottaa ne vastuulleen nopealla aikataululla. Myös ympäristöterveydenhuollon henkilöstö suosi vahvasti näitä kahta kuntaa. Molemmilla kunnista on myös kokemusta isäntäkuntana olemisesta ja yhteislau-takunnan toteutuksesta. Sotkamo puoltaa kaikista laajin ympäristöterveydenhuollon asiakaspohja: kunnan alueella on sekä alkutuotantoa että pieneläimiä sekä elintarviketuotantoa ja matkailutoimin-taa.

14.6.2022

9.3 Eläinlääkinnän toiminnan kehittämisen organisaatiouudistuksen yhteydessä

Eläinlääkinnän toiminnan kehittämistä pidettiin olennaisena asiana työpajassa, sillä kentältä on saatu palautetta sekä eläinten omistajilta että rekrytointiin liittyvistä ongelmista. Nykyinen henkilöstöva-
jaus on johtanut myös ostopalveluiden käyttöön. Vähäiset työntekijäresurssit kuormittavat henkilös-
töä ja vaikuttavat palvelutasoon. Tässä yhteydessä on hyvä huomioda, että eläinlääkärripula on val-
takunnallinen haaste ja rekrytoinnin kehittämisessä tulee huomioda kaikki asiakohdat: työolojen
houkuttelevuus (välineet, kulkeminen, asunnot), hyvä perehdyttäminen, eläinlääkäreiden palkkataso
sekä avustava henkilökunta.

Suorina kehitysehdotuksena esiin tuotiin muun muassa toisen valvontaeläinlääkärinterviran perustami-
nen, päivystyksen kehittäminen ja ajanvarausperusteisuuden lisääminen. Lisäksi olisi laajemmin sel-
vitettävä palvelutarve ja sen kehitys suhteessa palveluntuotantopaikkojen sijaintiin.

Aihe	Tärkeys toi- meenpanon on- nistumisissa	Yksimielisyys asiasta	Vaikeusaste sopimi- sessa	Tärkeys pitkällä aikavälillä	Johtopäätös
Kuntayhtymä vai isäntäkunta to- teutusmallina	Pakollinen	Melko suuri	Isäntäkuntamallilla vahva kannatus.	Organisaatoratkaisu määrittää toiminnan luonnetta ja joust- vuutta.	Isäntäkunta on ensisijainen vaihto- ehto.
Yhteisymmärrys isäntäkunnan valitsemisesta	Olennainen	Kesken	Voi olla hankaluuksia sopia isäntäkunnasta.	Erittäin tärkeä. Isäntäkunnan motivaatio ja kyky hoitaa tehtä- vää tulee määrittelemään laa- jasti ympäristöterveydenhuollon toiminnan onnistumisen koko alueella.	Yleisesti isäntäkunnaksi suosiota nauttii Kajaani ja Sotkamo. Jos yksi- kään kunta ei halua isäntäkunnaksi tai isäntäkunnasta ei saada yksimieli- syyttä aikaan, jäljelle jää maakunta- vaihtoehto.
Eläinlääkinnän toiminnankehiti- minen	Huomioitava	Suuri	Todennäköisesti vai- kea, koska asialla on myös kustannusvaikeu- uksia.	Erittäin tärkeä. Eläinlääkintä on puolet koko ympäristötervey- denhuollosta ja kilpailu eläinlää- käreistä on kovaa koko Suo- messä.	Eläinlääkäreiden rekrytointiin ja työ- olosuhteisiin on panostettava lisää.
Kustannusjako	Pakollinen	Pieni lähtöti- lanteessa	Näyttää mahdolliselta uusilla määrityksillä.	Suuri, koska taloudellinen tilanne on niukka ja kustannusten oikeu- denmukainen jakautuminen on lähtökohta kuntien keskinäisellä luottamukselle.	Muutetaan eläintilojen määrä kustan- nusjakoperusteissa eläinperusteiseksi.

Taulukko 2. Työpajan koonti.

9.4 Kustannusjaon perusteet

Terveysuojelussa ja elintarviketurvallisuudessa asukasperusteinen kustannusjakomalli on riittä-
vän tarkka ja oikeudenmukainen. Myös pieneläinten määrä korreloi asukasluvun kanssa. Eläinlääkin-
tähuollon osalta tuotantoeläintilojen määrän sijaan tulisi tarkastella lypsykarjan määrää. Tiedot nau-
tojen lukumäärästä ovat olemassa ja ne voidaan päivittää vuosittain. Kainuun kunnissa on pääasiassa
vain lypsykarjatiljoja, ja lypsykarjan määrä on siten riittävä jakoperuste. Muita eläintiloja on suhteelli-
sen vähän ja niiden eläinlääkintähuoltoa työllistävä vaikutus on pieni. Niiden huomioiminen jakope-
rusteena tekisi mallista monimutkaisen ilman mittavia hyötyjä.

14.6.2022

Selvityksen tulokset ja suositukset

Nykyinen toiminta on lähtökohtaisesti toistaiseksi laadukasta ja palvelutaso on pysynyt melko korkeana. Henkilöstö on onnistunut kouluttautumaan ja yhteistyö kuntiin nähden on pääosin hyvällä tasolla. Toiminnassa on silti havaittavissa selviä haasteita sekä riskejä, jotka kulminoituvat pahoihin rekrytointiongelmien eläinlääkäreiden osalta. Ympäristöterveydenhuolto on olennainen kumppani alkutuotannolle- ja elintarviketeollisuudelle. Lisäksi sillä on tärkeä rooli matkailu- ja ravitsemusalan toiminnalle.

Organisaatiouudistuksen yhteydessä eläinlääkintää on kehitettävä rekrytoinnin ja työolosuhteiden osalta. Myös toisen valvontaeläinlääkärin viran perustaminen näyttää perustellulta, ja se lisäisi toiminnan varmuutta ja jatkuvuutta. Terveysvalvonnassa on jääty valvonnan tavoitteista ja Kainuu jää myös vertailualueista jälkeen tarkastetuissa kohdetoiminnoissa. Valvonta ei ole ollut aina riittävällä tasolla, ja sen toteutumiseen on vaikuttanut tilapäisesti pienemmät resurssit. Tilannetta tulisi seurata ja varautua resurssoinnin uudelleenarviointiin.

Vastuukuntamallia pidettiin yleisesti parempana järjestämismallina kuin maakuntaliittoa, ja vastuukuntamalli on myös yleisin vastaavassa tilanteessa käytetty malli. Isäntäkunnan osalta laajempaa suosiota nauttivat Kajaani ja Sotkamo, joilla molemmilla on kokemusta isäntäkuntana toimimisesta. Tärkeimpänä pidettiin, että isäntäkunta haluaa vapaaehtoisesti ottaa tehtävän hoidettavakseen, ja että sillä on aito halu kehittää ympäristöterveydenhuollon toimintaa. Sotkamo puoltaa Kajaania laajempi kosketuspinta ympäristöterveyden eri asiakasryhmiin. Isäntäkuntamallissa koettiin saavutettavan joitain synergioita kunnan teknisen toimialan kanssa. Maakuntavaihtoehdossa synergiat jäävät niukaksi. Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö kokee kunnan luontevammaksi ympäristöksi kuin maakuntaliiton.

Siinä tapauksessa, että vapaaehtoisia isäntäkuntia ei löytyisi tai isäntäkunnan valitsemisesta ei saavutettaisi yhteisymmärrystä, myös maakuntaliitto pystyy ottamaan tehtävän hoidettavakseen. Hallinto ja tukipalvelut saadaan järjestettyä myös tässä vaihtoehdossa. Ratkaisu olisi kuitenkin uniikki koko maan tasolla, ja siitä syystä kaikkia vaikutuksia esimerkiksi maakuntaliiton imagoon työnantajana sekä organisaation toimivuuteen kokonaisuutena ei pystytä arvioimaan. Voidaan olettaa, että potentiaalisten työnhakijoiden näkökulmasta organisaatoratkaisu voisi näyttäytyä hankalasti hahmotettavalta, ja siten myös vieraalta. Isäntäkuntamallia tulisi pitää ensisijaisena ratkaisuna.

Hyvinvointialueelle siirron valmistelun yhteydessä esitettyä kustannusjakoa ei sellaisenaan hyväksytty kunnissa. Työpajassa ilmeni, että poikkeavat näkemykset asiasta eivät olleet erityisen suuria. Terveysvalvonnan ja pieneläinten osalta asukasperusteisuutta pidettiin oikeana lähtökohtana. Tilojen määrää ei pidetty riittävänä jakoperusteena, mutta sen muuttaminen eläinperusteiseksi (lypsykarja), näyttäisi riittävän mallin hyväksymiseksi kunnissa. Työpajassa kehitetyssä mallissa terveysvalvonta olisi, kuten aiemmin ehdotettu, täysin asukasperusteinen ja eläinlääkinnästä 70 prosenttia olisi asukasperusteista ja 30 prosenttia määräytyisi lypsykarjan perusteella.

Päätökset tulevasta järjestämismallista, ja siihen liittyen kustannusjaosta, tulee tehdä mahdollisimman pian. Myös eläinlääkinnän osalta toimintaa tulee kehittää jo nyt, vaikka mahdolliset päätökset

14.6.2022

tehtäisiin uudessa yksikössä vuonna 2023. Tätä varten kunnat tarvitsevat myös lisätietoa toiminnan sisällöstä ja kehittämismahdollisuuksista sekä niiden kustannusvaikutuksista. Käytännön asioita kuten perehdyttämiskäytäntöjä voidaan kehittää välittömästi.

LÄHDEAINEISTOJA

Parviainen, J., 2017. Rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun ja ympäristöterveydenhuollon uudelleen organi-soinnin lähtökohdat, s.l.: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 17/2017.

Kuntaliitto Yleiskirje 22/2017

<https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2017/kuntaliitto-kannustaa-pienia-kuntia-ja-suurten-kuntien-viranomaisyksikoita>

Kuntaliiton ohje 6.10.2021

<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/KUNTALIITTO%20OHJE%20YTH%20yhteistoiminta-alueet%20kuntakirjeen%20liite.pdf>

Kuntaliiton ja ministeriöiden kirje 7.10.2021

<https://stm.fi/documents/1271139/48496178/Hyvinvointialueiden+perustamisen+vaikutus+ymp%C3%A4rist%C3%B6terveydenhuoltoon+-+kuntakirje+7.10.2021.pdf/39894f59-e360-1172-f4f2-724c8e5cd789/Hyvinvointialueiden+perustamisen+vaikutus+ymp%C3%A4rist%C3%B6terveydenhuoltoon+-+kuntakirje+7.10.2021.pdf?t=1633610893591>

Kuntaliitto. Ympäristöterveydenhuolto ja hyvinvointialueet. Webinaari 11.10.2021

<https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Ymp%C3%A4rist%C3%B6terveydenhuolto%20ja%20hyvinvointialueet%20webinaarin%20kalvot.pdf>

Kuntaliitto. Tiedote. Alueelliset erot huomioitava ympäristöterveydenhuollon järjestämisessä. 12.1.2021.

<https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2021/alueelliset-erot-huomioitava-ymparistoterveydenhuollon-jarjestamisessa>

Valtioneuvosto. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:7. Hyvinvointialueiden uusien

tehtävien ja niiden rahoituksen sekä maakuntaveron tarkastelu– kohti monialaista maakuntaa

Projekti A: Hyvinvointialueiden uudet tehtävät.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163794/VN_2022_7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Aluehallinnon ja monialaisten maakuntien parlamentaarinen selvitystyö. Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2021:1

<https://vm.fi/documents/10623/55303243/Aluehallinnon+ja+monialaisten+maakuntien+parlamentaarinen+selvitysty%C3%B6.pdf/bb25c062-bca7-ad43-fec0-0c421460133a/Aluehallinnon+ja+monialaisten+maakuntien+parlamentaarinen+selvitysty%C3%B6.pdf?t=1610465298761>

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmat

VATI-tietojärjestelmä

14.6.2022

Liite 1. Yhteistoimintasopimuksessa sovittavat asiat (Kuntaliiton malli)**Hallinnolliset toimet kunnissa**

Hallinnon järjestäminen edellyttää vastuukunnan valtuuston hyväksymää hallintosääntöä, jossa määritellään yhteistä tehtävää hoitava viranomaisen ja sen toiminta, toimivalta ja tehtävät. Hallintosäännön ao. määräyksiä laadittaessa huomioidaan yhteistoimintasopimuksen määräykset. Ennen yhteisen toimielimen toimintaa koskevan hallintosäännön hyväksymistä on syytä kuulla muita sopimuskuntia. Sopijakuntien tulee muuttaa hallintosääntöjään siten, että niissä annetaan sopimuksen mukaiset tehtävät valitulle vastuukunnalle ja niiltä osin noudatetaan vastuukunnan hallintosääntöä. Toiminnan käynnistyminen edellyttää hyväksyttyä hallintosääntöä, joten sopimusta ja toimivaltaa koskevat päätökset tulisi valmistella päätettäväksi samaan aikaan. Yhteistoimintasopimuksessa voidaan sopia siitä, ettei vastuukunnan kunnanhallituksella ole oikeutta ottaa yhteisen toimielimen päättämää asiaa käsiteltäväkseen. Otto-oikeutta voidaan rajoittaa myös osittain eli lähinnä asiaryhmittäin (esimerkiksi hankinta- ja henkilöstöasiat). Vaikka yhteistoimintasopimuskin sitoo siinä mukana olevia kuntia, vastuukunnan hallintosääntöön on syytä selkeyden vuoksi ottaa määräys otto-oikeuden rajoittamisesta. Otto-oikeutta ei voida käyttää asioihin, jotka on erityislainsäädännössä säädetty tietyn toimielimen tai viranomaisen päätettäväksi tai tehtäväksi (Kuntalaki 92.5 §).

Seuraavassa esitetään yleisellä tasolla, minkälaisia määräyksiä tarvitaan kuntien väliseen **yhteistoimintasopimukseen vastuukuntamallissa**, jossa yhteistä tehtävistä huolehtii yhteinen toimielin. Sopimuksessa tarvitaan määräyksiä ainakin seuraavista asioista:

Sopimuksen osapuolet

- osapuolina ne kunnat, jotka perustavat yhteisen toimielimen

Sopimuksen tarkoitus

- yhteistoimintatehtävien määrittely eli mitä tehtäviä yhteinen toimielin hoitaa
- mikä on yhteinen toimielin
- minkä kunnan organisaatiossa yhteinen toimielin toimii

Hallinnon ja päätöksenteon järjestäminen

- hallinnon järjestäminen edellyttää vastuukunnan valtuuston hyväksymiä hallintosääntömääräyksiä; viittaus vastuukunnan hallintosäännön kokousym. määräysten noudattamiseen
- yleensä on syytä määrätä siitä, että hallintosääntö hyväksytään muiden sopimuskuntien kuulemisen jälkeen tai että hallintosäännön perusmääräykset ovat jo sopimuksen osiakin
- toimielimen kokoonpano: jäsenten lukumäärä ja kuinka monta jäsentä kukin kunta nimeää toimielimeen
- puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan valitseminen: voidaan sopia, mistä kunnasta ja mahdollisesti miten vuorotellen puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja valitaan
- johtavan viranhaltijan määrittely ja hänen toimimisensa toimielimen esittelijänä
- miten sopimuskuntia tai yhteistä lautakuntaa, jos valinta ei kuulu sille, johtavan viranhaltijan valinnassa kuullaan

Otto-oikeus

Yhteistoimintasopimuksessa vastuukunnan ylemmän toimielimen otto-oikeus voidaan sulkea pois. Kuntalain 92 §:n 5 momentin 3 kohdassa ylemmän toimielimen käsiteltäväksi ei saa ottaa 51 §:ssä tarkoitetulle kuntien

yhteiselle toimielimelle siirrettyjä asioita, jos asianomaiset kunnat niin sopivat. Po. säännöksellä on haluttu parantaa kuntien yhteistoiminnan edellytyksiä siten, että vastuukunnan otto-oikeus voidaan sulkea pois yhteistoimintaan kuuluvissa asioissa.

14.6.2022

11 (13)

Henkilöstö

Henkilöstön asemasta ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen muodostamissa ohjeita antaa kunta- ja hyvinvointialueyönantajat eli KT.

Talous ja taloudenhoito

- taloudenhoito on vastuukunnan vastuulla. Yhteisen toimielimen talous on osa vastuukunnan talousarviota ja taloussuunnittelua.
- sopimukseen voidaan ottaa määräykset siitä, miten sopimuskunnille varataan mahdollisuus osallistua yhteistoiminta-asioiden taloussuunnitteluun ja talousarvion valmisteluun
- sopijakuntien kustannusten jaon perusteet: palvelujen käyttö, asukasluku tai esimerkiksi näiden yhdistelmä
- yhteisen hallinnon kulujen jakaminen sopijakuntien kesken ja kirjanpidon järjestäminen siten, että kuntakohtaisten kustannusten seuranta on mahdollista. Yhteisen hallinnon kuluihin voi kuulua myös erityiskuluja kuten henkilöstön perhe-eläke- ym. eläkemenoperusteiset vastuut.
- sisäisten kustannusten kohdentamisperusteet ja suunnitelman mukaisten poistojen perusteet
- vastuukunnan raportointivelvollisuus taloudesta ja toiminnasta sopijakunnille
- sopijakuntien oikeus tutustua yhteistoiminta-asioiden kirjanpitoon ja hallintoon
- kuntien maksuosuuksien suorittaminen
- mahdollinen viivästyskorko

Asiakkailta perittävät maksut

- jos palveluista voidaan periä asiakasmaksuja, sopiminen maksujen määräytymisperusteista ja siitä, miten maksuista päätetään sekä muista menettelytavoista

Kalusto ja varusteet

- sopiminen muiden kuntien hallinnassa ja käytössä olevan irtaimen omaisuuden käytöstä ja mahdollisesta luovuttamisesta vastuukunnalle
- luovutetun kaluston ja varusteiden käsittely vastuukunnan taseessa/kirjanpidossa

Kiinteistöt

Lähtökohtana on, että sopijakuntien kiinteistöt säilyvät niiden omistuksessa.

Mahdollisten uusien tilojenkin rakentamisesta ja omistuksesta yhteistoiminta-asioissa voidaan sopia

Tietoturva

- sopimuskuntien sitoutuminen ylläpitämään tietoturva- tai tietojärjestelmiä sillä tasolla, että se mahdollistaa yhteistoimintayksikön joustavan toiminnan
- arkistot ja niiden siirtämisestä sopiminen

Muut sopimukset

- yhteistoiminnan tehtäviä koskevien olemassa olevien sopimusten ja sitoumuksien siirto vastuukunnalle tai sopimusten purkaminen/irtisanominen

Yhteistoiminnan kehittäminen

- minkälaisia menettelytapoja yhteistoiminnan kehittämisessä käytetään
- Yhteistoimintasopimuksen muuttaminen
- muutoksista päätetään sopijakuntien valtuustojen yhtäpitävillä päätöksillä tai mahdollinen muu tapa

Vahingonkorvausvastuu

- mahdollinen vahingonkorvausvastuu voidaan jakaa niin, että yhteistoimintatehtävien hoitamisessa mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen kustannukset

14.6.2022

kirjataan yhteisiin kustannuksiin, jotka jaetaan jäsenkuntien asukaslukujen suhteessa tai muun jakoperusteen mukaan

Erimielisyyksien ratkaiseminen

- on syytä sopia, että sopimuksesta mahdollisesti aiheutuvat erimielisyydet pyritään ratkaisemaan kuntien välisillä neuvotteluilla ja jos yhteisymmärrykseen ei näin päästä, hallintoriita-asiana x:n hallinto-oikeudessa. Hallintoriitamennettelyn vaihtoehto on välimiesmenettely (laki välimiesmenettelystä 967/1992).

Sopimuksen voimassaoloaika ja irtisanominen

- onko sopimus määräaikainen vai voimassa toistaiseksi
- jos voimassa toistaiseksi, mikä on sopimuksen irtisanomisaika ja milloin sopimus irtisanomisen vuoksi päättyy
- omaisuuden ja velkojen jakamisperusteet sopijakunnille yhteistoimintasopimuksen päättyessä